

Indicatori de convergență structurală a României la

zona euro

- analiză comparativă în grupul Noilor State Membre ale UE -

DIRECȚIA POLITICĂ MONETARĂ ȘI MODELARE MACROECONOMICĂ

Andrei Tănase, Anca Gălățescu

Octombrie 2010

Cuprins

I. **Motivație** (beneficii și costuri ale adoptării monedei unice)

II. **Indicatori de aliniere structurală**

- ❑ **Conceptul de convergență economică, PIB pe locuitor**
- ❑ **Sincronizarea ciclurilor de afaceri**
- ❑ **Evoluția exporturilor și a producției industriale**
- ❑ **Dinamica prețurilor**
- ❑ **Flexibilitatea pieței muncii**
- ❑ **Balanța de plăți și absorbția fondurilor structurale**
- ❑ **Piața bunurilor (Structura pe sectoare a economiei, Competitivitate, Salarii-productivitate)**
- ❑ **Indicatori financiari**

III. **Sumar și concluzii**

Recomandări pentru România

Motivație

Alinierea structurală a României la zona euro este fundamentală pentru îndeplinirea sustenabilă a criteriilor nominale din Tratatul de la Maastricht și compatibilitatea cu politica monetară a zonei euro.

Scopul analizei este evaluarea gradului de aliniere structurală a României la zona euro în comparație cu alte Noi State Membre prin intermediul unui set de indicatori de convergență reală.

Similitudinea structurală dintre economii influențează probabilitatea de materializare și amploarea efectelor șocurilor economice.

Conform distribuției geografice a efectelor în statele membre, șocurile economice se clasifică în șocuri simetrice sau asimetrice.

Banca centrală responsabilă cu politica monetară pentru întreaga uniune poate avea un răspuns adecvat în cazul materializării unui șoc de cerere simetric. În cazul unui șoc de ofertă (simetric sau asimetric), răspunsul băncii centrale ar fi în general sub-optimal.

Beneficiile și costurile adoptării monedei unice

Principalele beneficii

La nivel microeconomic, beneficiile provin din modificarea utilității banilor, transparența prețurilor și eliminarea riscului valutar în cadrul uniunii.

Stabilitatea mediului macroeconomic derivă din stabilitatea prețurilor, îmbunătățirea posibilităților de finanțare și reducerea fluctuațiilor PIB și ale șomajului.

Alte efecte pozitive: reducerea costurilor de tranzacționare cu partenerii din afara uniunii, venituri asociate emisiunii de monedă

Principalele costuri

Costurile la nivel microeconomic sunt în principal de natură administrativă sau legală. Alegerea unei parități incorecte tradusă în pierderi de competitivitate sau posibile diferențe structurale (salarii, structura prețurilor etc.) comportă costuri adiționale.

În cazul unor șocuri asimetrice, în vederea sprijinirii economiei, autoritățile dispun de un set diminuat de instrumente pentru efectuarea unor ajustări (se pierde sprijinul politicii monetare independente și controlul asupra rezervelor valutare).

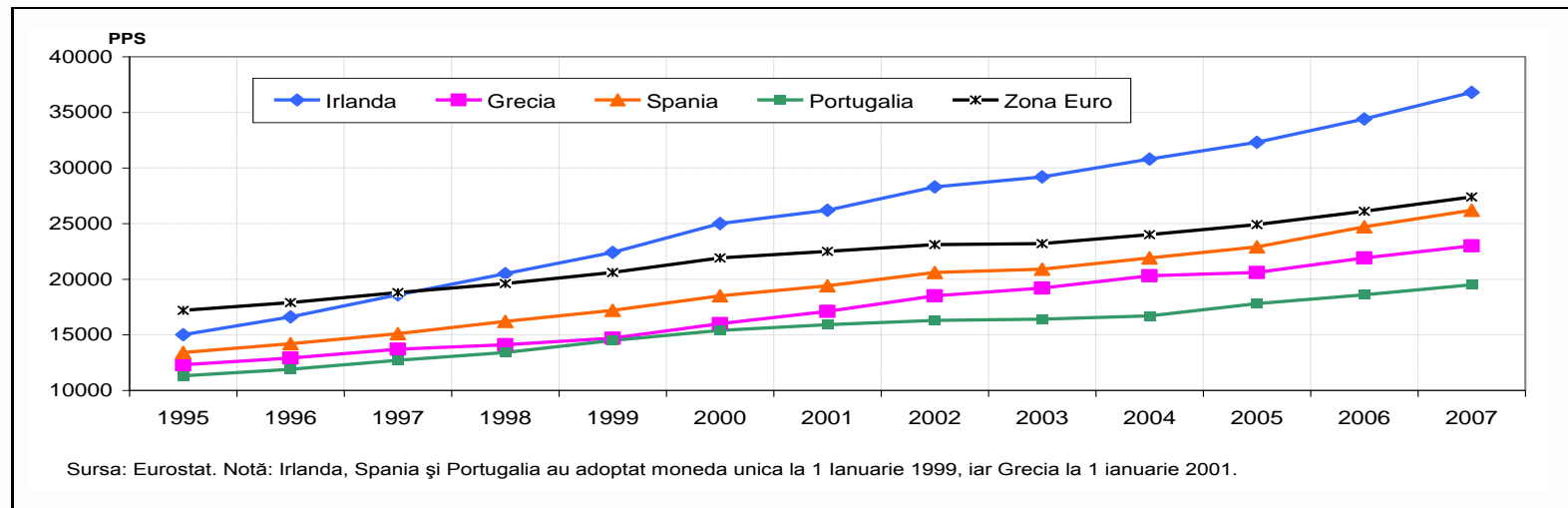
Convergența economică

Convergența economică în cadrul unei uniuni de state poate fi definită ca reducerea diferențelor între PIB pe locuitor (*sigma-convergence*). Factori determinanți sunt influxurile de capital și viteza de transfer a tehnologiei.

Procesul de *catching-up* este definit ca înregistrarea unor rate de creștere economică mai mari în statele al căror nivel al PIB pe locuitor la momentul aderării la uniune este mic comparativ cu celelalte state (*beta-convergence*).

Experiențe recente: în perioada anterioară aderării și post-aderare, până la declanșarea turbulențelor pe piețele financiare internaționale, Grecia, Spania și Irlanda au experimentat un proces de *catching-up*, iar Portugalia un proces de divergență economică.

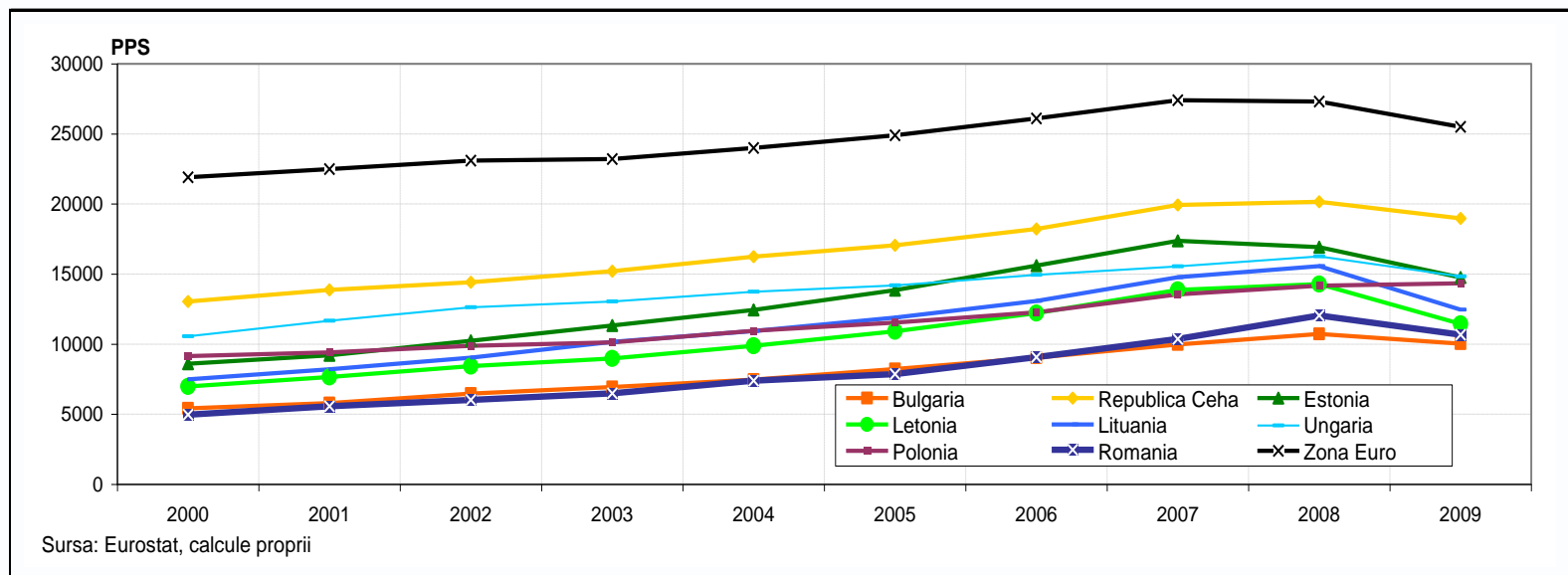
PIB pe locuitor în termeni de PPS pentru Grecia, Irlanda, Spania, Portugalia și zona euro

Evoluția PIB pe locuitor în Noile State Membre (NSM)

Majoritatea NSM au înregistrat o creștere a PIB pe locuitor, ecartul absolut față de zona euro rămânând însă la un nivel relativ constant.

PIB pe locuitor în termeni de PPS pentru NSM și zona euro

Sincronizarea ciclurilor de afaceri

Eficiența politicii monetare a BCE este condiționată de sincronizarea ciclurilor de afaceri din statele membre.

Indicatorul de inegalitate Theil sintetizează diferențele dintre două serii cronologice. Indicatorul este efectul agregat al următoarelor componente:

MBP (*mean bias proportion*) - explică diferențele de medie

VBP (*variance bias proportion*) - explică diferențele de variabilitate

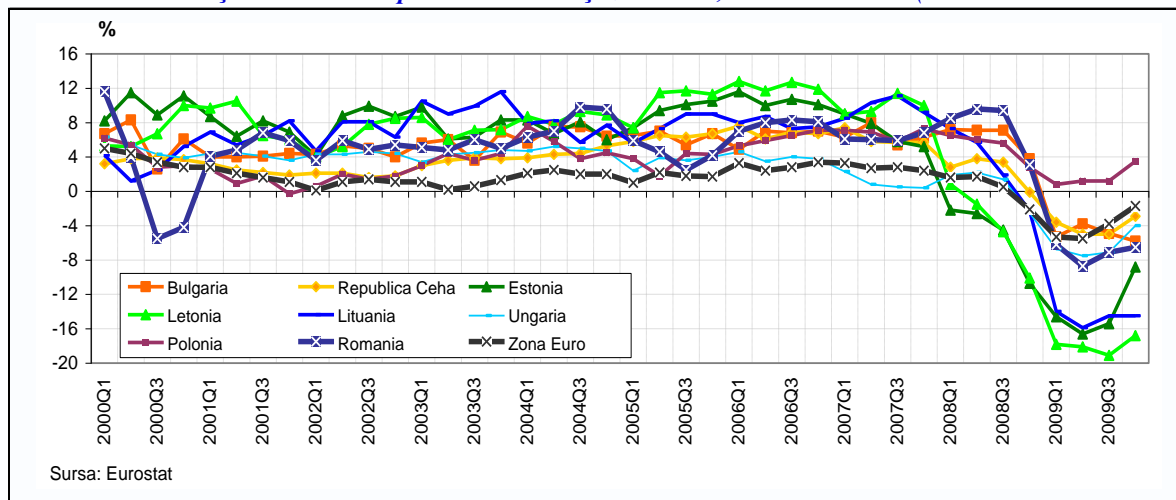
CBP (*covariance bias proportion*) - explică diferențele de sincronizare

Valoarea indicatorului este cuprinsă între 0 și 1 (valorile ridicate indică diferențe semnificative între serii).

În prezenta analiză, indicatorul Theil este aplicat seriilor trimestriale ale PIB real din fiecare NSM, și respectiv, din zona euro.

Sincronizarea ciclurilor de afaceri

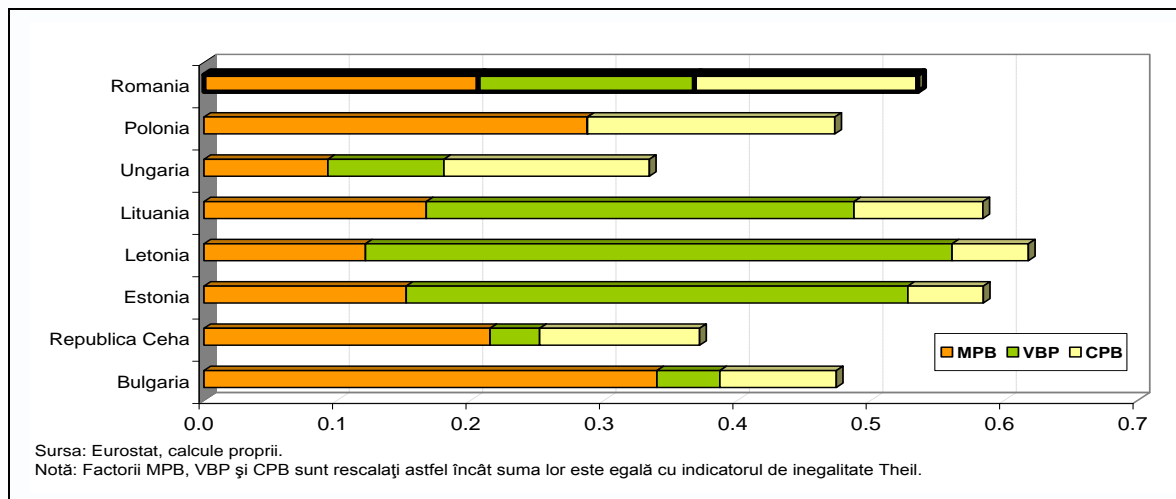
Ratele anuale de creștere a PIB real pentru România și zona euro, date trimestriale (2000 trimestrul 1 – 2009 trimestrul 4)

Distribuția componentelor permite evidențierea următoarelor grupuri :

- Polonia, Bulgaria (diferențe de medie în ratele de creștere a PIB)
- Lituania, Letonia și Estonia (diferențe de variabilitate)
- România (distribuție aproape uniformă, indicând o contribuție echilibrată a factorilor)

Indicatorul de inegalitate Theil între ratele anuale de creștere a PIB (2000 trimestrul 1 – 2009 trimestrul 4)

Ungaria și Republica Cehă se remarcă prin valorile cele mai mici ale indicatorului de inegalitate între evoluțiile PIB comparativ cu zona euro.

Evoluția exporturilor și a producției industriale din NSM

Corelația între creșterea economică în UE și exporturile și producția industrială în NSM este un indicator al sincronizării economiilor.

Coefficienții de corelație între ratele anuale de creștere ale exporturilor NSM în UE și, respectiv, ale producției industriale ale NSM și rata de creștere anuală a PIB pentru UE (2000 trimestrul 1 – 2009 trimestrul 4)

	Exporturi	Producție Industrială
Bulgaria*	0.80	0.88
Republica Ceha	0.93	0.82
Estonia	0.67	0.91
Letonia	0.62	0.78
Lituania	0.83	0.64
Ungaria	0.92	0.94
Polonia	0.91	0.67
Romania	0.68	0.67

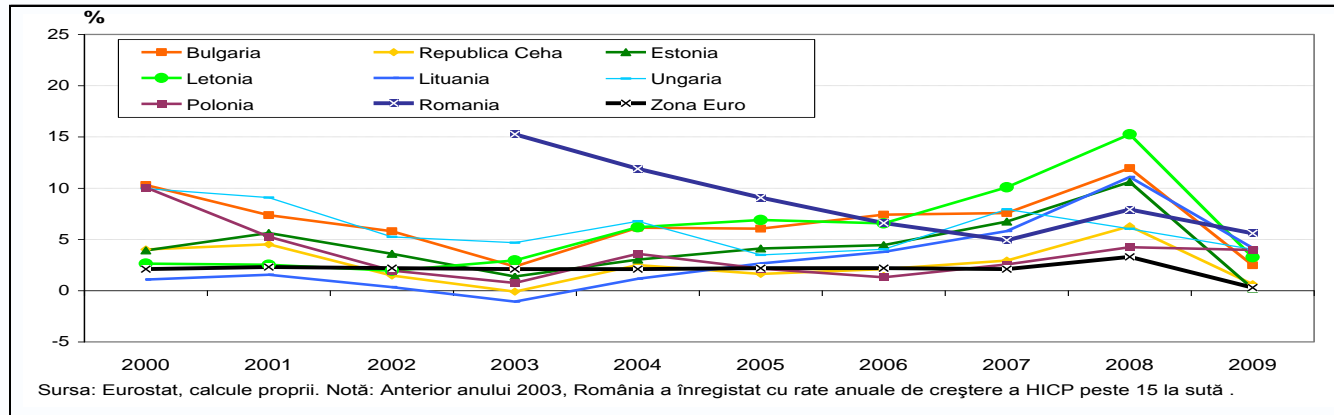
Sursa: Eurostat, calcule proprii
*: Pentru indicele de producție industrială, date disponibile din 2001Q1

Persistența inflației

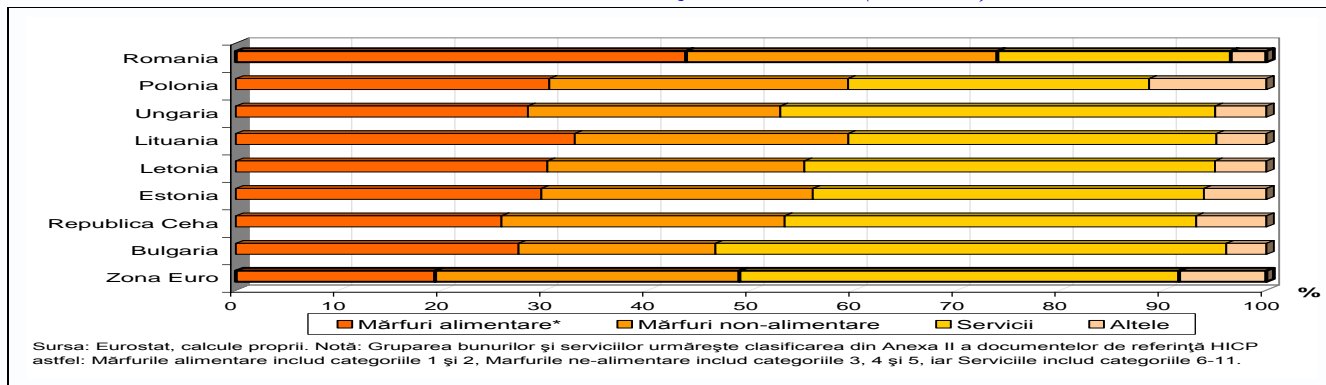
Un grad ridicat de convergență economică înainte de intrarea în ERM II și adoptarea euro presupune îmbunătățirea alinierii ratelor inflației care diminuează potențialele presiuni pe care creșterea prețurilor relative le-ar avea asupra altor variabile (ex. aprecierea (de trend) monedei naționale).

Alinierea ratelor inflației din statele membre contribuie la creșterea eficacității politicii monetare la nivelul uniunii.

Ratele de inflație în NSM și zona euro

Structura coșului de consum (anul 2009)

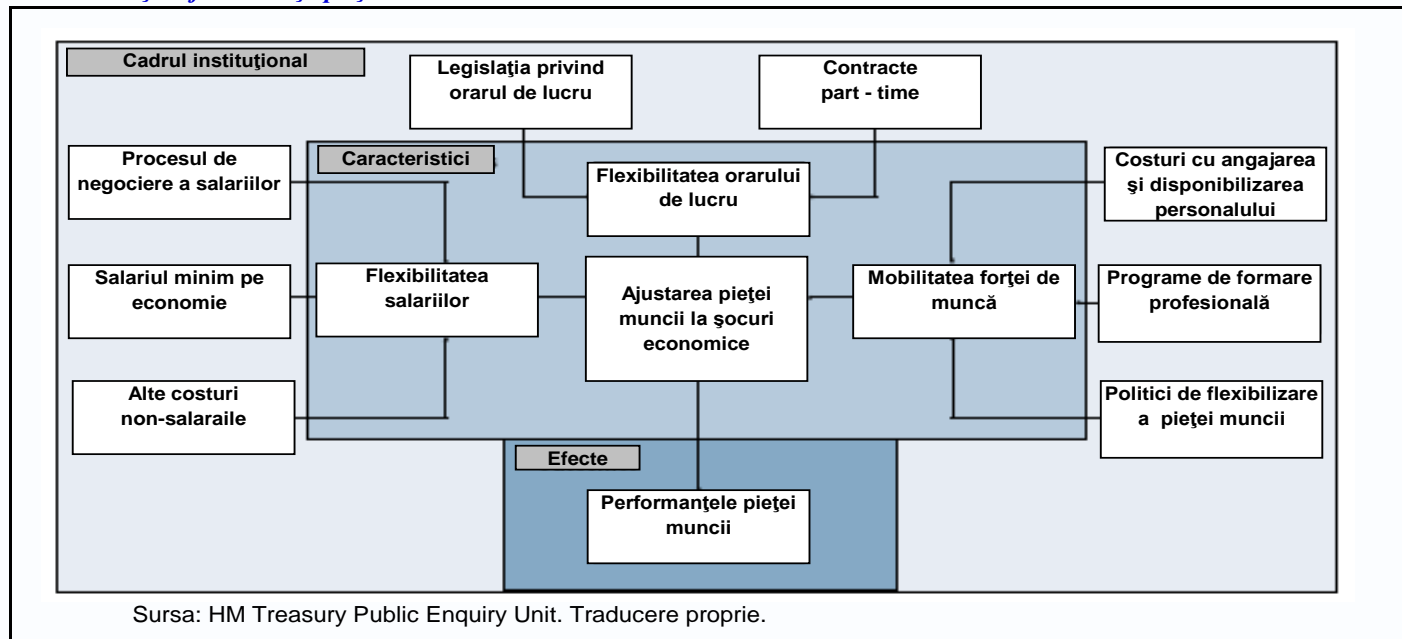
Structura coșului de consum evidențiază unele diferențe structurale între economiile NSM.

Flexibilitatea pieței muncii

Flexibilitatea pieței muncii contribuie la capacitatea economiei de a răspunde unor șocuri (cadrul instituțional fiind un factor determinant în acest sens).

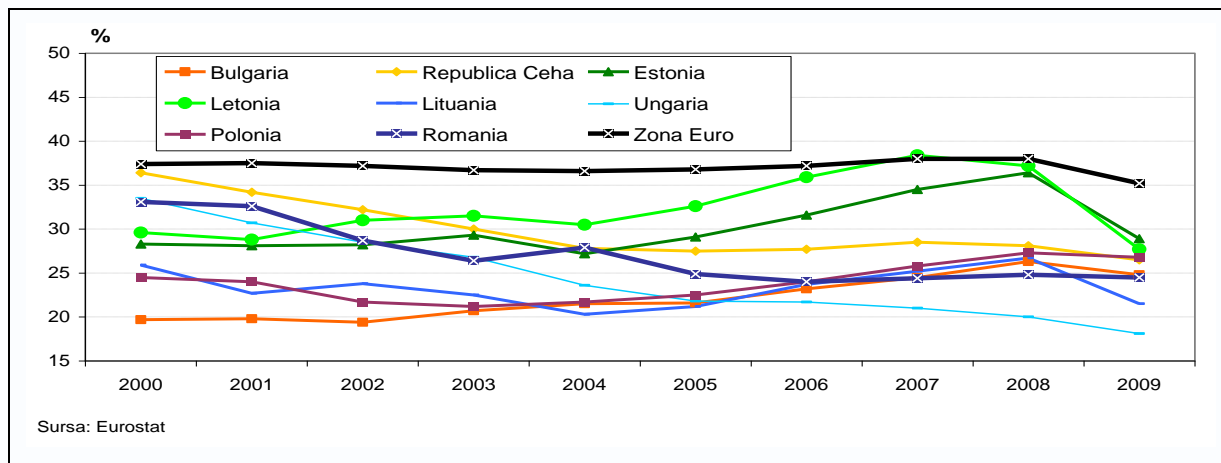
Caracteristicile unei piețe flexibile a muncii presupune flexibilitatea factorilor cererii și ofertei de forță de muncă: salariul nominal și cel real, mobilitatea geografică, alți factori (tipologia contractelor, orarul de lucru, programele de formare profesională etc.)

Determinanți ai flexibilității pieței muncii

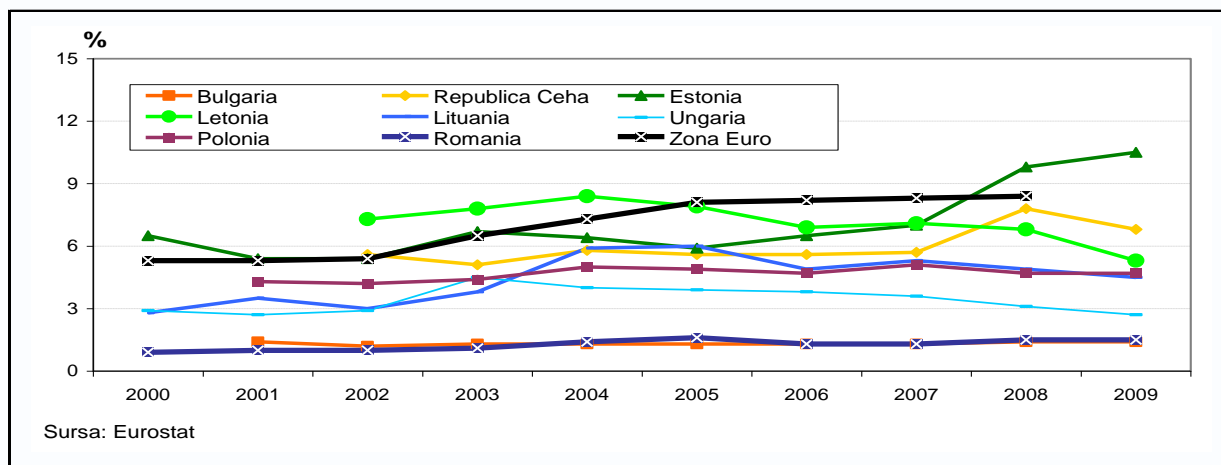
Flexibilitatea pieței muncii: indicatori

Rata de ocupare a populației cu vârsta cuprinsă în intervalul 15-24 de ani

În perioada 2004-2008, majoritatea NSM (cu excepția României și Ungariei) au înregistrat creșteri ale ratelor de ocupare a populației cu vârsta cuprinsă în intervalul 15-24 de ani.

Rata de participare a angajaților la programe de formare profesională

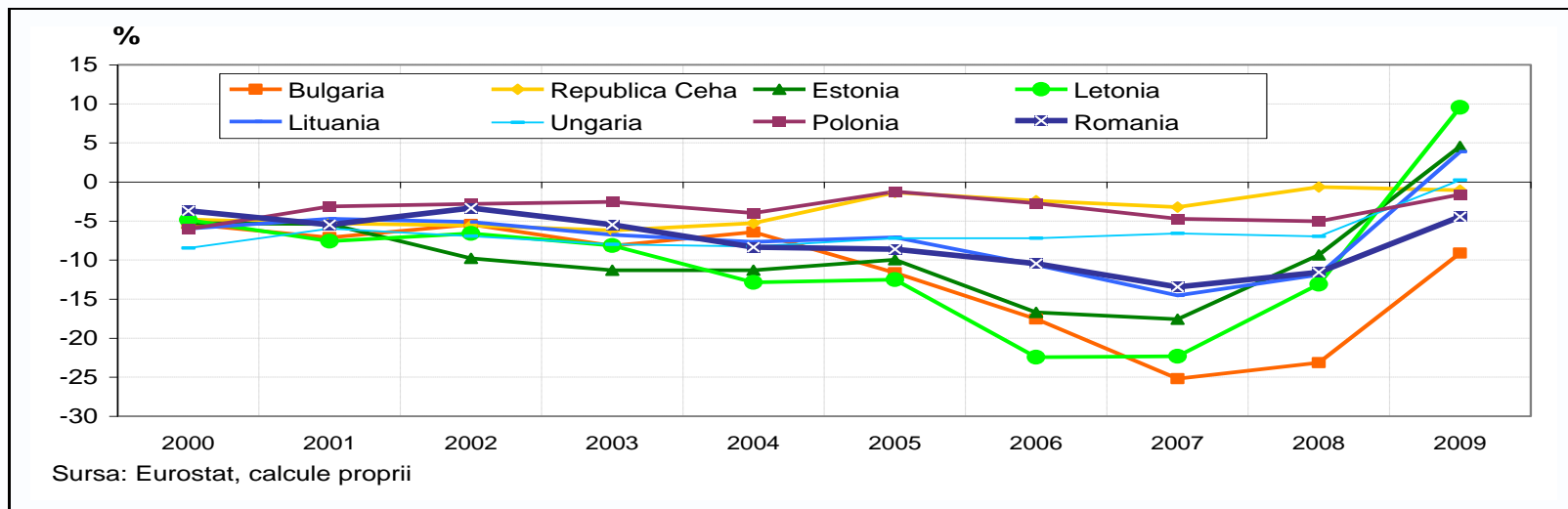

În cazul României și Bulgariei, se observă rate reduse de participare la programe de formare profesională, în timp ce în Estonia, Lituania și Republica Cehă se înregistrează rate apropiate de cele ale zonei euro.

Evoluția deficitului contului curent

Raportul dintre deficitul de cont curent și PIB s-a deteriorat în intervalul 2004-2007 (pe fondul influxurilor de capital impulsionate de diferențialul de productivitate, precum și a cererii semnificative de produse importate), acesta corectându-se începând cu anul 2008.

Deficitul de cont curent raportat la PIB

Atragerea fondurilor structurale

Asistența financiară nerambursabilă oferită de către UE reprezintă o sursă de impulsioneare a economiilor. În cadrul alocării 2007-2013, sumele aferente anului 2009 sunt în general mai mici de 10% din totalul alocat.

Asistența financiară în politica de coeziune 2007-2013 și plățile de fonduri aferente anului 2009.

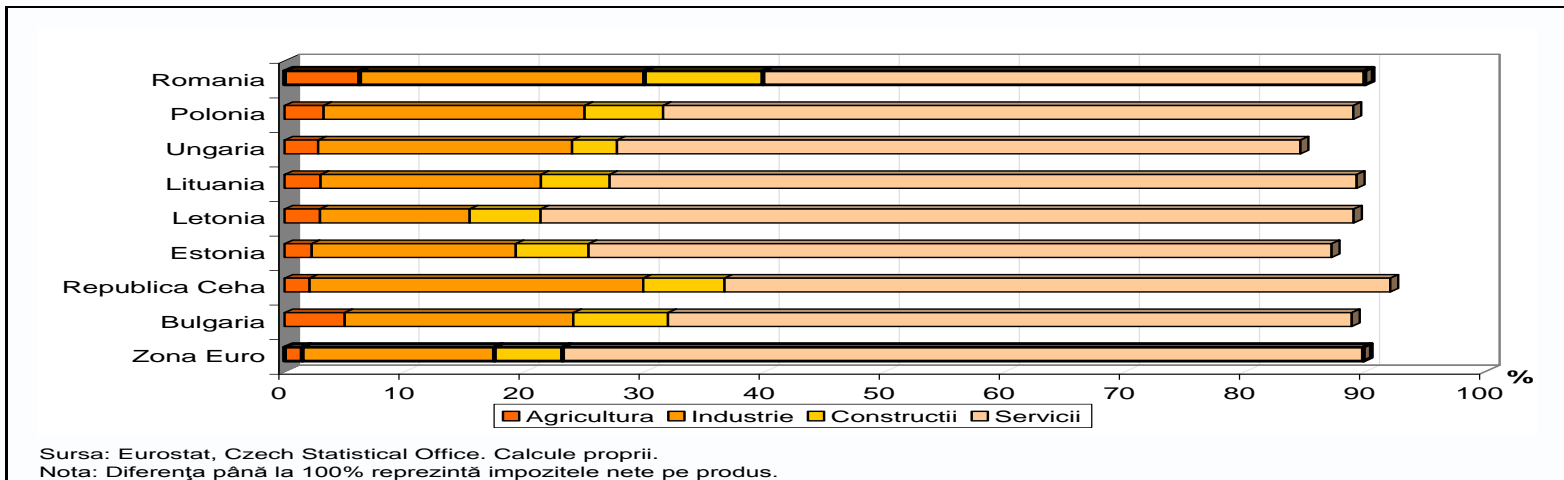
	Alocare* 2007-2013			Plăți* 2009			Politică de coeziune (%)
	Politică de coeziune	Fond Coeziune	Fond Dezv. Regională	Politică de coeziune	Fond Coeziune	Fond Dezv. Regională	
Bulgaria	6.7	2.3	4.4	0.34	0.24	0.10	5.1
Republica Cehă	25.9	8.8	17.1	1.75	0.75	1.00	6.8
Estonia	3.4	1.2	2.3	0.43	0.13	0.30	12.6
Letonia	4.5	1.5	3.0	0.44	0.14	0.30	9.7
Lituania	6.8	2.3	4.5	1.05	0.35	0.70	15.5
Ungaria	22.9	8.6	14.2	1.86	0.86	1.00	8.1
Polonia	66.6	22.2	44.4	5.12	2.42	2.70	7.7
România	19.2	6.6	12.7	1.10	0.60	0.50	5.7

*: miliarde euro Sursa datelor primare: Raportul anual al D.G. Politică Regională al Comisiei Europene, 2009

Piața bunurilor: structura pe sectoare a economiei

Similitudinea dintre NSM și zona euro în ceea ce privește ponderea sectoarelor în PIB contribuie la scăderea probabilității de manifestare a unui șoc asimetric.

Ponderile sectoarelor în PIB în NSM și zona euro (anul 2009)

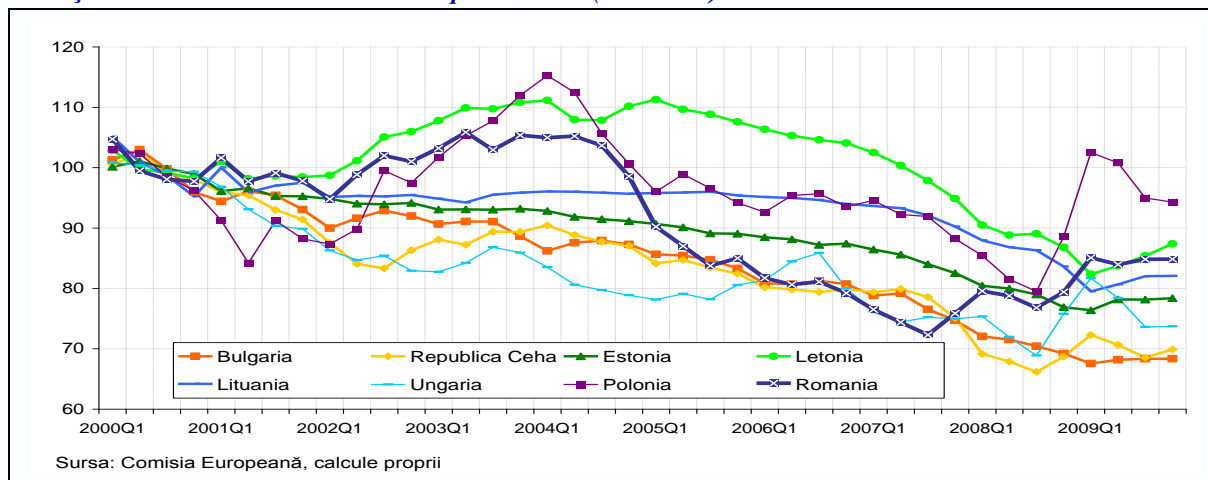
Gradul de asemănare între distribuțiile ponderilor sectoarelor în PIB al NSM conform normei L2.

Economia Benchmark	Zona Euro Norma L2	Romania Norma L2
Bulgaria	0.110	0.086
Republica Ceha	0.163	0.085
Estonia	0.050	0.146
Letonia	0.040	0.215
Lituania	0.053	0.142
Ungaria	0.113	0.101
Polonia	0.110	0.088
Romania	0.193	
Minimum	0.040	0.085

$$\delta^{L2}(W(NSM), W(Benchmark)) = \sqrt{\sum_{m=1}^4 |w_m(NSM) - w_m(Benchmark)|^2}$$

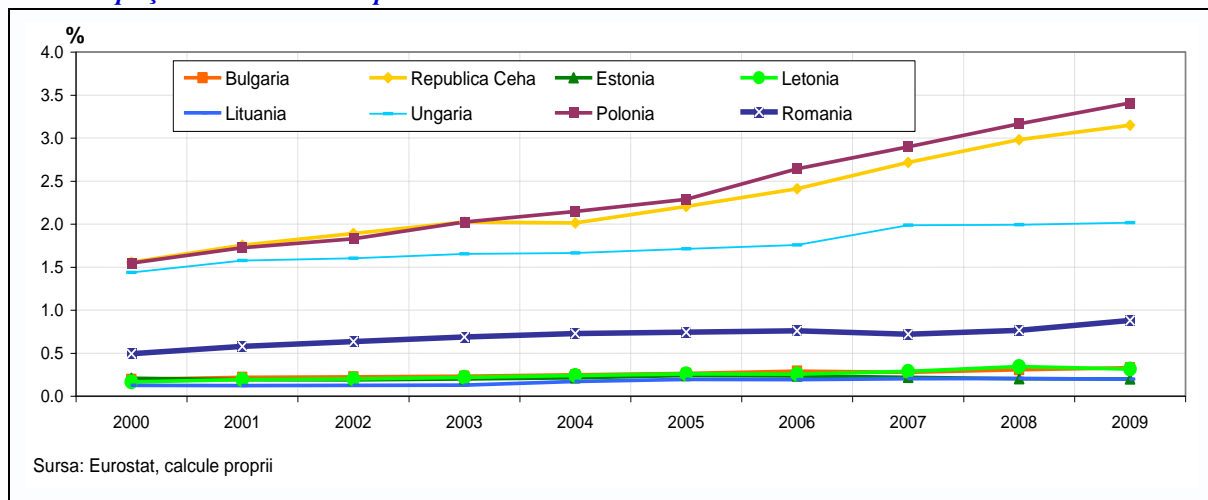
Piața bunurilor: indicatori de competitivitate

Evoluția cursului de schimb real REER pe baza IPC (2000=100)

Declanșarea crizei financiare globale în anul 2008 a determinat un proces de depreciere a monedelor naționale.

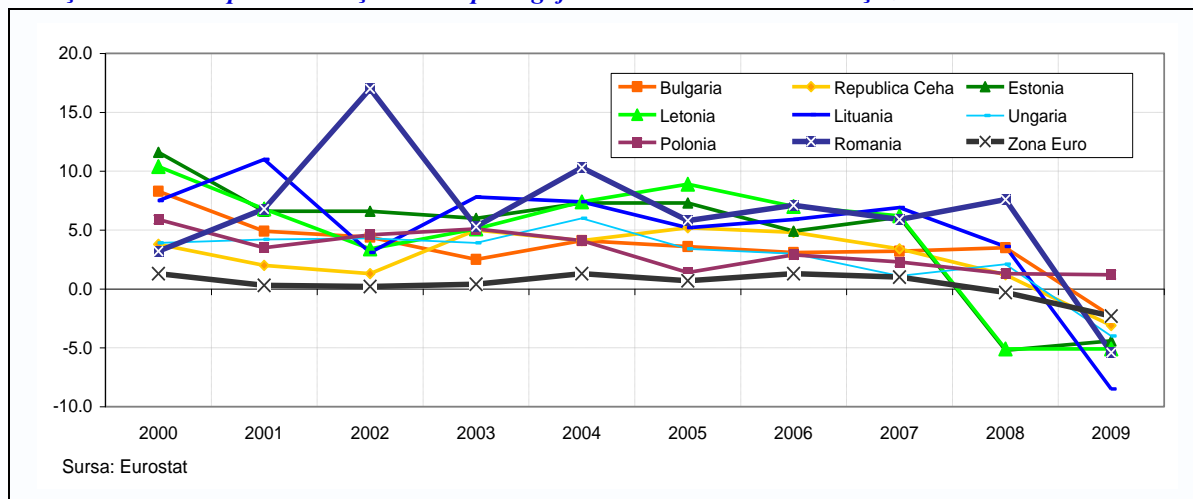
Cota de piață a NSM în total importuri intracomunitare

Cotele de piață ale NSM au cunoscut în ultimul deceniu o dinamică pozitivă, în special în cazul Poloniei, Republicii Cehe, Ungariei și României.

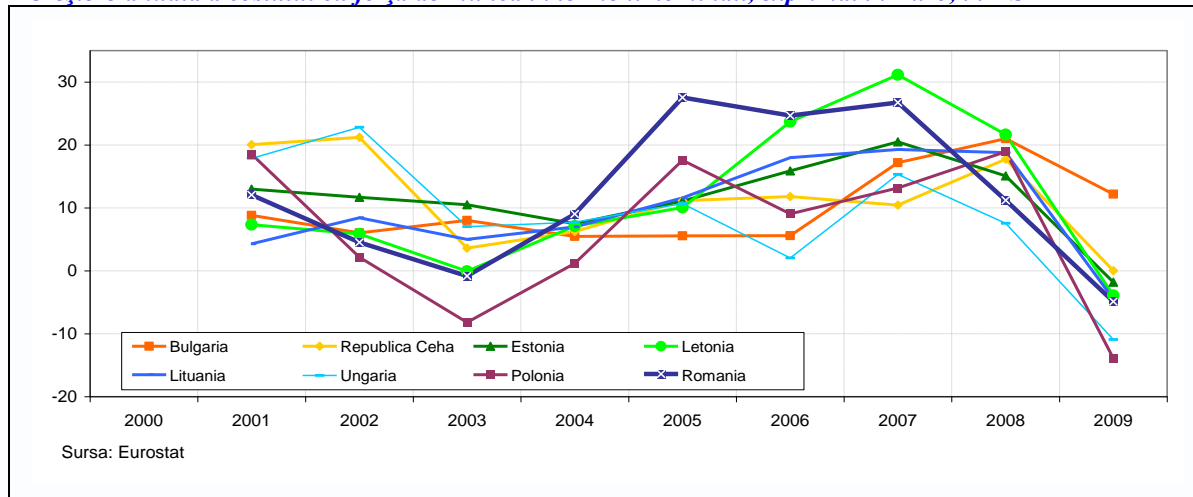
Piața bunurilor: relația salarii-productivitatea muncii

Creștere anuală a productivității muncii pe angajat în termeni reali în NSM și zona euro

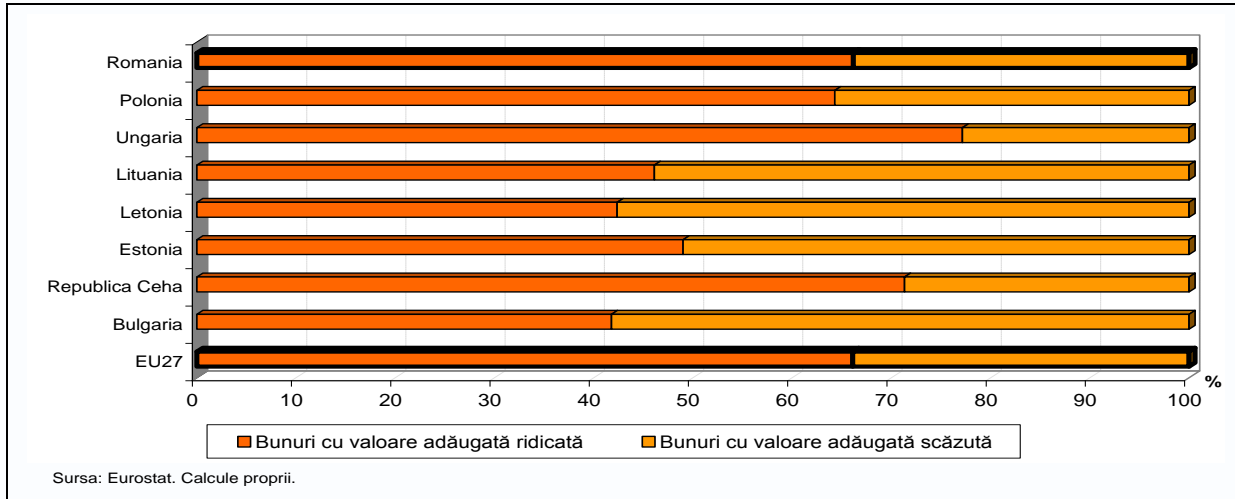
Până în anul 2007, productivitatea muncii pe angajat în NSM a crescut (în termeni relativi la UE) în paralel cu creșterea costului total cu forța de muncă. În anii 2008 și 2009, aceste tendințe au fost aplanate sau chiar inversate.

Creștere anuală a costului cu forța de muncă în termeni nominali, exprimat în Euro, în NSM

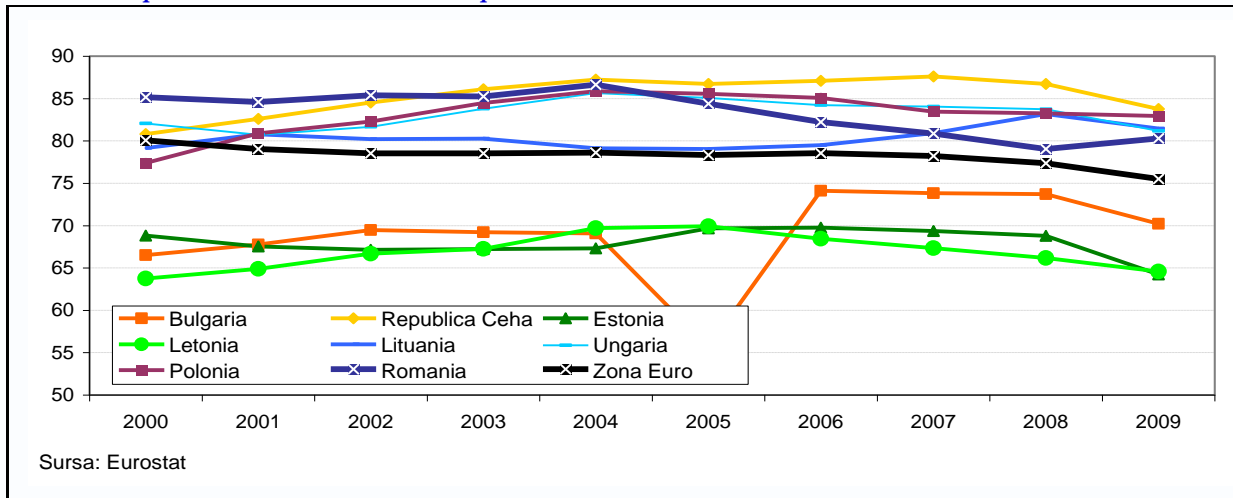
Piața bunurilor: structura exporturilor

Clasificarea exporturilor NSM după valoarea adăugată în anul 2009

Pentru anul 2009, clasificarea exporturilor de bunuri după valoarea adăugată evidențiază Republica Cehă și Ungaria ca statele cu pondere de peste 70 la sută a bunurilor cu valoare adăugată ridicată.

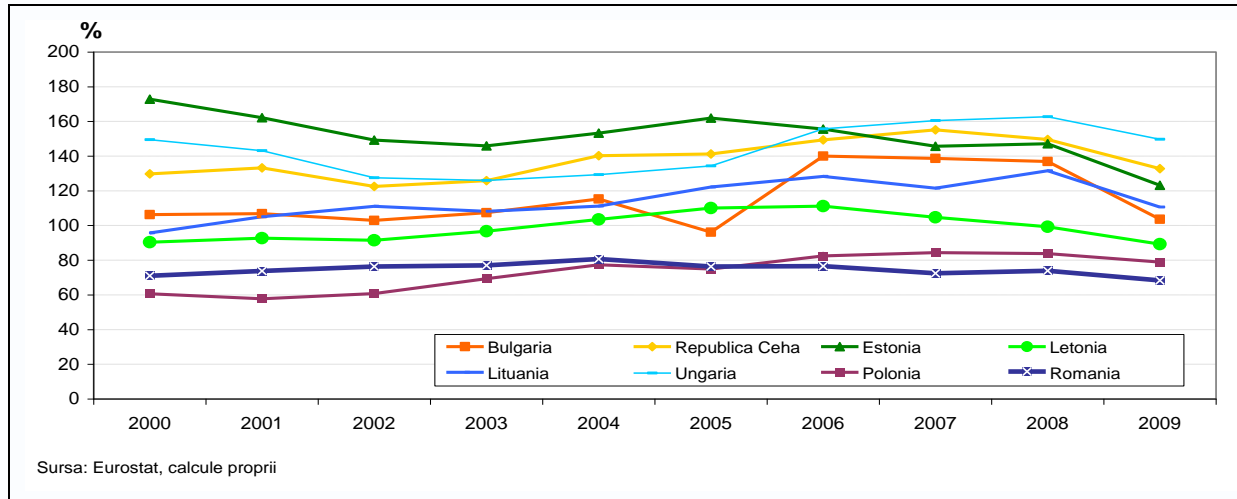
Ponderea exporturilor de bunuri în total exporturi

În anii 2008-2009, România a avut o pondere a exporturilor de bunuri în total exporturi similară cu cea a zonei euro.

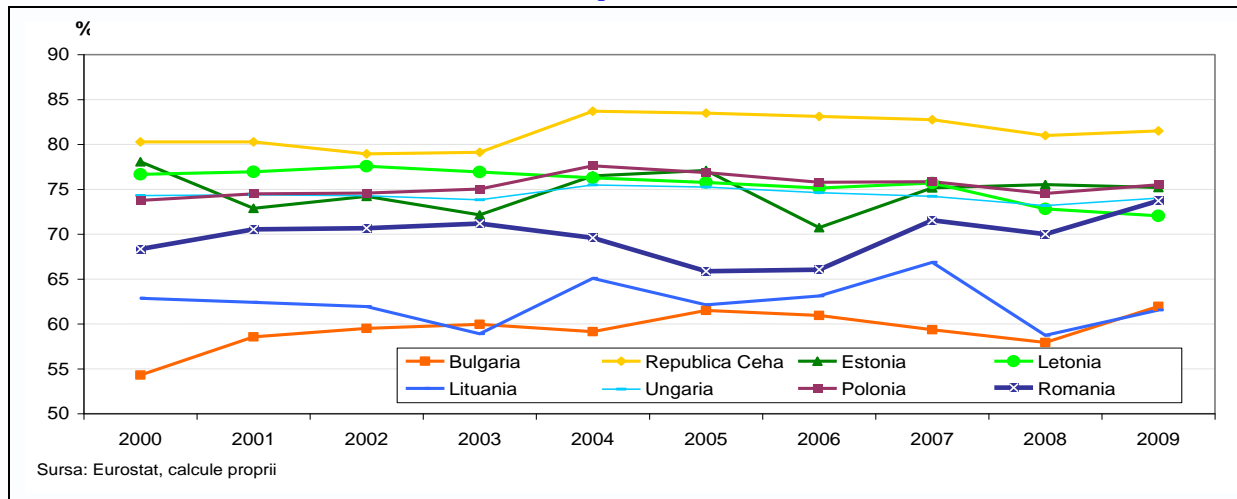
Gradul de deschidere și ponderea comerțului cu UE

Gradul de deschidere al economiilor NSM

Economiile NSM care prezintă un grad mai redus de deschidere sunt România și Polonia, iar cele cu un grad mai ridicat sunt Estonia, Republica Cehă și Ungaria.

Ponderea comerțului cu UE în total comerț exterior pentru NSM

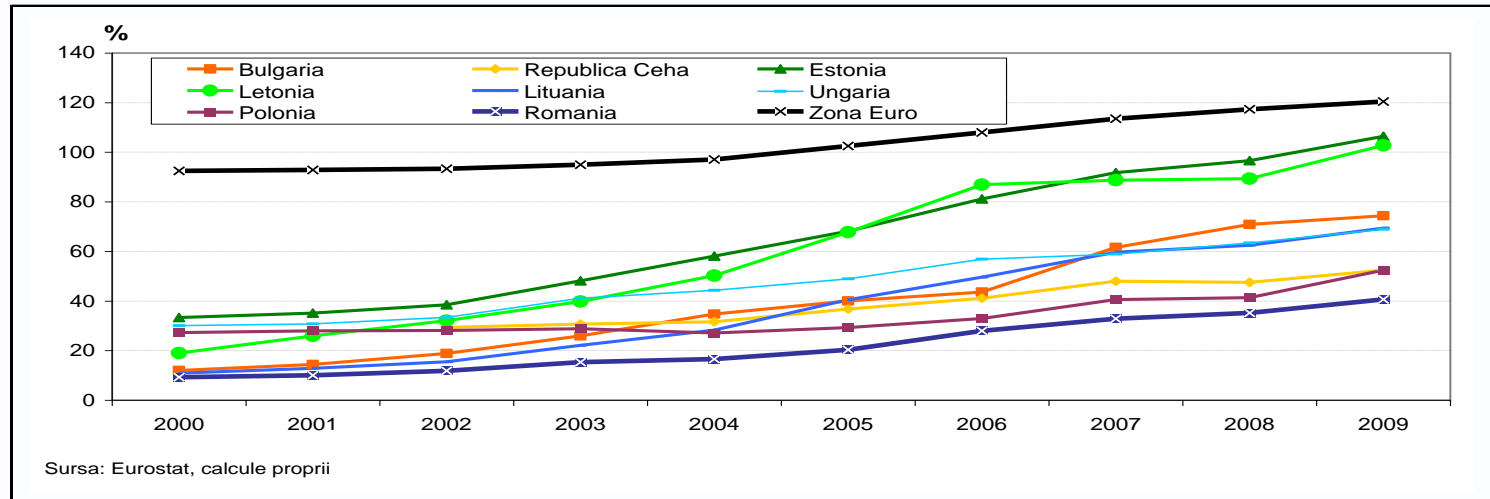

Statele Membre ale UE reprezintă principalul partener comercial al României, cu o pondere în anul 2009 de aproximativ 70 la sută (valoare apropiată de cele ale Poloniei, Ungariei, Letoniei și Estoniei).

Intermedierea financiară

Intermedierea financiară indirectă (raport între creditul acordat sectorului privat și PIB) indică tendința de reducere a discrepanțelor dintre sistemele financiare în NSM, pentru unele state acestea fiind încă semnificative.

Intermedierea financiară indirectă (raport între credit sector privat și PIB) în NSM și în zona euro

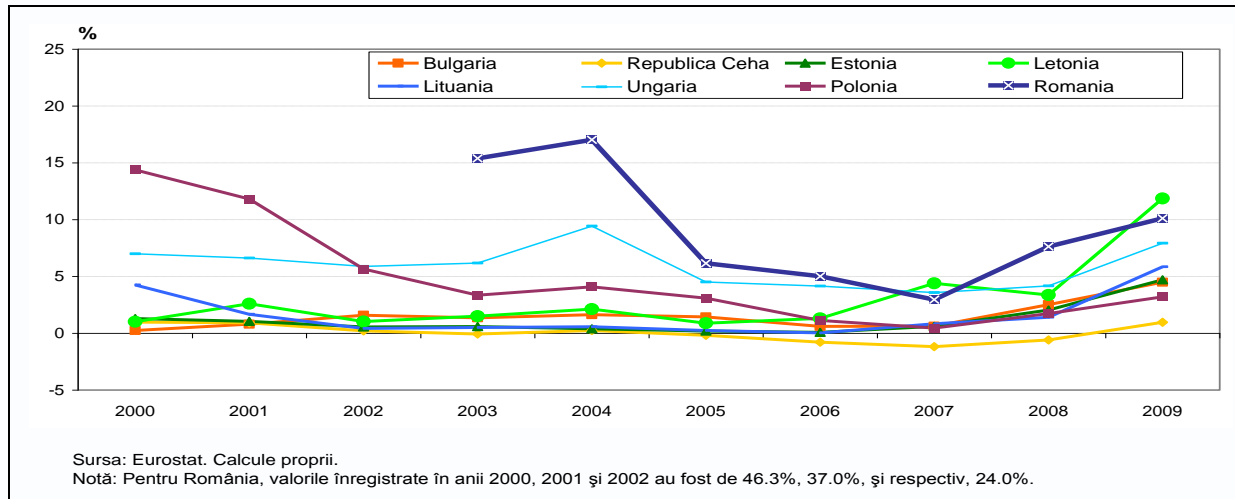

În ceea ce privește intermedierea financiară directă (raport dintre capitalizarea bursieră și PIB), în anul 2009 aceasta a fost mai mică de 35 la sută în NSM comparativ cu 61,4 la sută în UE27 (în România, valoarea înregistrată este de 7,3 la sută).

Ratele nominale ale dobânzilor

Alinierea, ulterior aderării, a ratelor nominale ale dobânzilor ar avea efectul unui șoc asimetric.

Spread-urile între ratele dobânzilor money market la 3M (medie anuală) pentru NSM față de zona euro

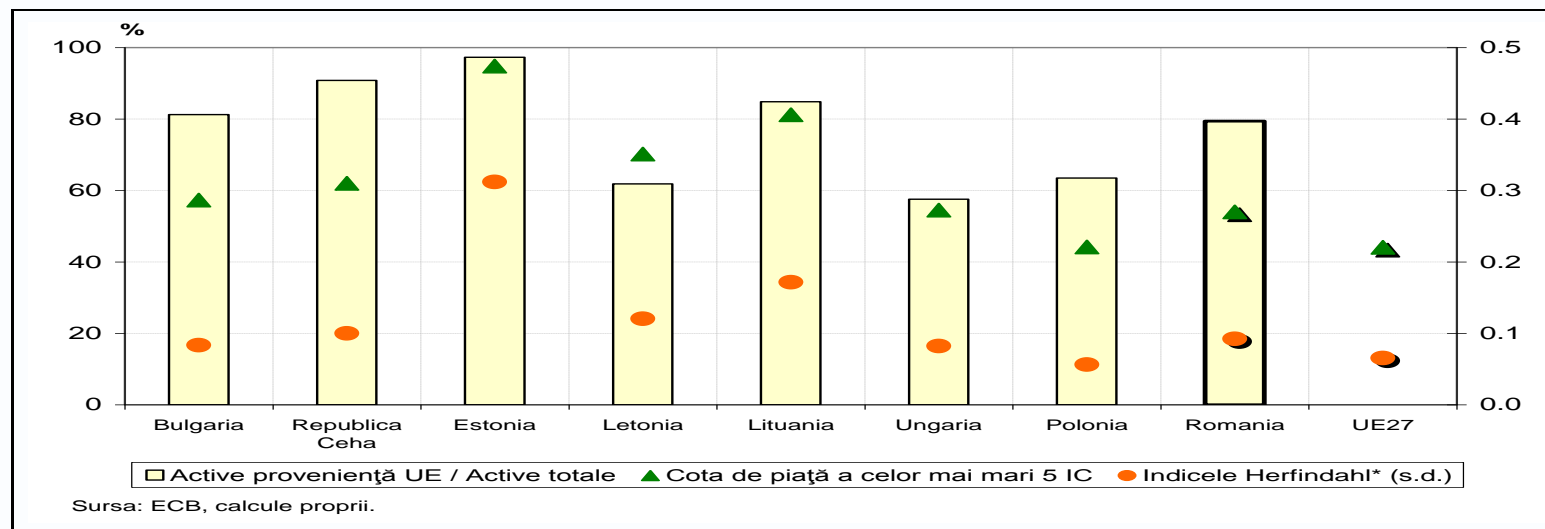
Modificarea spread-ului între dobânzi a fost semnificativă după anul 2008.

Alți indicatori de integrare a sistemului financiar

Gradul de integrare a sectoarelor financiare ale NSM (din punctul de vedere al ponderii capitalului UE în structura acționariatului instituțiilor de credit) este ridicat.

Gradul de concentrare este, în general, mai mare în NSM decât în UE27.

Acționariatul instituțiilor de credit (IC) și gradul de concentrare în NSM și UE27 în 2009

Grupare orientativă a NSM

Analiza indicatorilor permite enunțarea unor aprecieri relative la adresa NSM și gruparea orientativă a acestora în funcție de poziția preponderentă în clasificările prezentate:

- **Republica Cehă, Estonia, Polonia și Ungaria:** nivelul PIB/locuitor în termeni PPS a fost mai mare decât în restul NSM în anul 2009, evoluția altor indicatori structurali fiind favorabilă procesului de convergență.
- **În Lituania, Letonia, România și Bulgaria,** nivelul PIB/locuitor a fost mai mic decât în celelalte NSM pe aproape întreg parcursul intervalului analizat, indicatorii structurali indicând rigidități semnificative în comparație cu celelalte NSM analizate.

Ierarhizare

	BG	CZ	EE	LV	LT	HU	PL	RO	
Indicator	Ierarhizare								
PIB pe locuitor (PPS) *	8	1	3	6	5	2	4	7	
Indicatorul Theil	4	2	7	8	6	1	3	5	
Coefficient corelație (Exp NSM către EU, PIB EU)	5	2	7	8	4	3	1	6	
Coefficient corelație (Prod Ind NSM, PIB EU)	3	4	2	6	8	1	5	7	
Diferențial de inflație (%) *	3	2	1	4	7	6	5	8	
Rata ocupare pop 15-24 (%) *	5	4	1	2	7	8	3	6	
Angajați part-time / pop ocupată (%) *	8	7	1	3	5	6	4	2	
Rata de participare la prog. form. prof. (%) *	8	1	2	3	5	6	4	7	
Fonduri structurale, plăți 2009 (% alocare)	4	8	2	7	1	5	3	6	
Ponderi sectoare în economie, norma L2 *	5	7	2	1	3	6	4	8	
Variația cotei de piață (2009/2000) (%)	5	2	8	3	6	7	1	4	
Creștere anuală productivitate / angajat (%) *	1	2	4	5	8	3	7	6	
Pondere bunuri în total exporturi (%) *	2	6	8	7	4	3	5	1	
Spread dobânzi 3M față de zona Euro (%) *	3	1	4	8	5	6	2	7	
Grad deschidere *	5	2	3	6	4	1	7	8	
Pondere comerț cu UE 27 (%) *	7	1	3	6	8	4	2	5	
Intermedierea financiară indirectă *	3	6	1	2	4	5	7	8	
Active financiare prov EU / active totale (%) *	4	2	1	7	3	8	6	5	
Cota de piață a celor mai mari 5 IC (%) *	4	5	8	6	7	3	1	2	
Indicele Herfindahl *	3	5	8	6	7	2	1	4	
(BG)Bulgaria; (CZ)Republica Cehă; (EE)Estonia; (LV)Letonia;									
(LU)Lituania; (HU)Ungaria; (PL)Polonia; (RO)România									
* Indicatorul aferent anului 2009	Total	90	70	76	104	107	86	75	112
	Ierarhizare finală	5	1	3	6	7	4	2	8

Sumar pentru România

România ocupă ultima poziție în ierarhizarea prezentată, indicatorii elocvenți în acest sens fiind:

- **Nivelul PIB pe locuitor** (în anul 2009, în termeni PPS, a fost de aproximativ 40 la sută din cel calculat pentru zona euro)
- **Coeficientul de corelație între producția industrială națională și rata anuală de creștere a PIB al UE** (sub 70 la sută)
- **Diferențialul de inflație** (rata inflației pentru anul 2009: România (5,6 la sută), zona euro (0,3 la sută))
- **Rata de participare la programe de formare profesională** (aprox 1,5 la sută din populația ocupată în anul 2009)
- **Distribuția ponderilor sectoarelor în economie** (cea mai mare diferență relativă se înregistrează pentru sectorul agriculturii, pentru anul 2009: România (6,3 la sută), zona euro (1,5 la sută))
- **Gradul de deschidere al economiei** (începând cu anul 2006, cel mai mic dintre NSM)
- **Spread dobânzi nominale** (10 la sută în anul 2009)
- **Intermediere financiară** (raportul credit neguvernamental/PIB – cel mai redus dintre NSM)

O poziționare favorabilă în procesul de convergență se observă pentru:

- **Indicatorul de inegalitate Theil**
- **Ponderea angajaților *part-time* în total populație ocupată** (10% vs 20% pentru zona Euro)
- **Variația cotei de piață între anii 2000 și 2009** (de la 0.5% la 0.9%)
- **Ponderea bunurilor în total exporturi** (80% vs 75% pentru zona Euro)
- **Gradul de concentrare a sistemului financiar**

Recomandările BCE pentru România*

- **Consolidarea politicii fiscale**, conform angajamentelor asumate în cadrul acordului financiar inițiat în anul 2009 cu UE, FMI și alte instituții financiare internaționale și a recomandărilor din Procedura de Deficit Excesiv
- **Reformarea sistemului de pensii** pentru reducerea riscurilor legate de sustenabilitatea pe termen lung a finanțelor publice
- **Creșterea calității finanțelor publice** prin accentuarea rolului investițiilor publice în vederea creșterii productivității
- **Îmbunătățirea cadrului instituțional** în vederea flexibilizării pieței muncii
- **Adresarea riscurilor legate de stabilitatea financiară** prin moderarea creditării excesive prin afirmarea unor angajamente de expunere pe piețele locale ale instituțiilor bancare cu capital străin

*Surse: *Raportul de Convergență al Băncii Centrale Europene (Mai, 2010)*, *Programul de Convergență 2009-2012 (Guvernul României, 2010)*.